

heidensche motieven in het hellenistische denken, wijl nu eenmaal voor de ontwikkeling zoogenaamd noodzakelijk, aanvaardt."

De schrijver zegt: „toch weer... aanvaardt".

Ook daarmee wil hij klaarblijkelijk te kennen geven, dat de verbinding, die hij vraakt, ook thans aanvaard is, en aanvaard werd, vóór von Harnack schreef.

Legt men naast deze opvatting de meening van Bavinck over von Harnack en de ideeën van Kuiper over de eerste eeuwen, dan blijkt wel, dat de tegenstelling héél groot is. En dat wij wel tot een positie-keuze worden gedwongen, indien wij spreken of schrijven over dingen, die met het belijden der eerste eeuwen zoo nauw samenhangen.

J. W.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Zondagsrust.

Wie met zijn blik een halve eeuw kan omvatten, en zich rekenschap geeft van de veranderingen, die op het terrein van den arbeid zich hebben voltrokken, heeft, zelfs in deze dagen van economische inzinking, reden tot verheugenis.

Hij kan zich, om ons te beperken tot het onderwerp boven dit artikel geplaatst, herinneren hoe in een groot gedeelte van ons land de industrieën maar weinig onderscheid kenden tusschen den Zondag en de overige dagen der week.

De molen moest malen, het bedrijf doorgaan, het schip gelost worden, en arbeiders, die bezwaar hadden op den dag des Heeren hun gewone beroep uit te oefenen, lagen dikwijls een heel stuk achter bij anderen, die zulke bezwaren niet kenden.

De Zondagswet had veel goed kunnen doen, indien ze meer in het geweten der natie had geleefd en zich tot inkrimping van den Zondagsarbeid had bepaald.

Toen de economische ontwikkeling geheel andere verhoudingen bracht, uitbreiding van de grootindustrie, bouw van spoorwegen, klopte de wet op het leven hoe langer hoe minder, en raakte ze bij het volk steeds meer in discredit.

Toch is het die ontwikkeling van het industriële leven geweest, die weer den sterken drang heeft doen ontstaan om te komen tot beperking van den arbeidsduur en tot herovering van den Zondag als vrijen dag.

Wij willen dankbaar erkennen, dat personen uit verschillende levenskringen en van onderscheiden geestelijke overtuiging hebben samengewerkt om te komen tot beperking van den beroepsarbeid op den Zondag.

Bij verschillenden onder hen golden uitsluitend sociale motieven; het was hen niet om den dag des Heeren, noch om de heiliging van dien dag te doen, maar de vrucht mee van hunne actie is wel geweest, dat betere denkbeelden baanbraken, dat de beroepsarbeid op den Zondag sterk werd ingeperkt, dat dus de mogelijkheid van de Zondagsheiliging voor talloos velen werd geschapen.

In de eerste arbeidswet, die van 5 Mei 1889, werd aan beschermde personen (vrouwen en kinderen beneden 16 jaar) Zondagsarbeid in het algemeen verboden.

De arbeidswet van 1911 breidde den kring der beschermde personen uit, en handhaafde het verbod van Zondagsarbeid. De arbeidswet 1919, die ook de volwassen arbeiders beschermt, stelt eveneens als regel dat op Zondag geen arbeid zal worden verricht.

Voor de groote massa arbeiders is hier de volstrekte Zondagsrust verkregen, waar afwijkingen moeten worden toegestaan, wordt tegen misbruik zooveel mogelijk gewaakt. Veel gevaar dat het op dit terrein verkregen verloren zal gaan, schijnt ons niet aanwezig.

Later dan aan de bescherming der arbeiders is men gaan denken aan die van de winkeliers. Deze bescherming laat zich trouwens moeilijk van die der bedienden scheiden. De actie van de winkelsluitings-verordeningen is zeker hoofdzakelijk door de bedienden gevoerd. Maar het element van bescherming van den winkelier, die slaaf was van zijn concurrent en slaaf van het publiek, zat toch in de actie verweven.

Toen de wetgever zich ook met de regeling van den arbeidstijd der bedienden ging bemoeien, kwam als vanzelf de noodzakelijkheid naar voren om dan ook algemeene regelen voor de winkelsluiting te stellen.

De wet van 1930 heeft ongetwijfeld veel goeds gebracht. Men moge de vraag stellen of de wet niet veel te veel regelen wil, of het niet praktischer ware geweest meer over te laten aan gemeentelijke verordeningen, die uiteraard beter met allerlei plaatselijke omstandigheden kunnen rekenen, maar de inhoud van de wet is door ons Christenvolk zeker op hoogen prijs gesteld.

In het algemeen immers wordt de Zondagsluiting geboden. Enkele uitzonderingen zijn toegestaan; voor Israëlitische winkeliers is een aparte regeling getroffen, maar normaliter zijn de winkels gesloten.

Dat dit in het algemeen geen bezwaren heeft, hebben onze christelijke winkeliers, die om des beginsels wille hunne zaken sloten, reeds vroeger overtuigend aangetoond. Dat wordt ten overvloede bewezen door zoovele groote zaken, die lang voor wet of verordening hun dwong, de zaken op Zondag dicht hielden. En dat ten slotte maar weinig zaken blijvend schade hebben van een algemeen sluitingsvoorschrift, staat bij ons vast.

Natuurlijk behoeft niemand er het oog voor te sluiten, dat bepaalde soort zaken, banketbakkerijen etc. en zaken in bepaalde stadswijken, wel, en zelfs waarschijnlijk blijvende, schade zullen onder vinden van dezen maatregel. Men moet met de becijferingen die wel eens worden overgelegd, evenwel buitengewoon voorzichtig zijn.

De algemeene achteruitgang, de weersgesteldheid gedurende bepaalde maanden, de gewijzigde, of zich wijzigende samenstelling van een stadswijk, het verminderde vreemdelingenbezoek etc., etc. heeft op den verkoop in bepaalde zaken dikwijls vrij belangrijker invloed dan de Zondagsluiting op zichzelf.

Maar van meet af, is tegen de vrij strenge regeling die de wet stelt, oppositie gevoerd uit de kringen der belanghebbenden, en hebben Kamerleden zich als kampioenen voor de bedreigde vrijheid opgeworpen.

Eindelijk is Minister Verschuur overstag gegaan en heeft in een ontwerp van wet de mogelijkheid geopend, meer ruimte te geven voor arbeid op Zondag, meer gelegenheid voor verkoop, met al wat daaraan vast zit.

Het Nederlandsch Werkliedenverbond „Patrimonium" heeft daarin aanleiding gevonden, zich met een adres tot de Tweede Kamer te wenden. In dit adres wordt er op gewezen „dat dit ontwerp, tot wet verheven, in vele gemeenten zal leiden tot meer Zondagsarbeid van winkeliers, filiaalhouders en bedienden;

dat de bestaansstrijd van winkeliers, die om principiële redenen op den Zondag hun zaken gesloten houden, daardoor verzwaaard dreigt te worden;

dat allermint bewezen is, dat de verruiming der verkoopgelegenheid op den Zondag zal leiden tot een vermeerdering van den totalen omzet;

dat in elk geval het kostelijk goed van zooveel mogelijk Zondagsrust, waardoor ook het geestelijk en het moreel welzijn des volks wordt bevorderd, niet opgeofferd mag worden aan materiële belangen, waarvan bovendien nog niet vaststaat, dat zij inderdaad aanwezig zijn."

Uit wat wij boven schreven is wel gebleken, hoezeer wij het met „Patrimonium" eens zijn. De materiële belangen van den enkeling mogen niet de geestelijke belangen van allen schaden.

De Zondagsarbeid is reeds belangrijk ingeperkt, maar om den Zondag moet nog geworfeld. En die strijd is moeilijk, want daarin is het aantal bondgenooten gering.

In dezen strijd moge „Patrimonium" steeds in de eerste geleiden meevechten.

G. BAAS Kzn.

ZENDING EN EVANGELISATIE

Evangelisatie plus nog wat.

Reeds geruimen tijd geleden beantwoordde ik in dit blad een opmerking van Dr Bruins in Deventer, die er op wees, dat ik deelneem aan de geestelijke zorg onder de door het Rijk te werk gestelde werklozen, en dat ook dus mijn houding niet in overeenstemming is met de uitgestippelde Gereformeerde lijn.

Dr Bruins had tegen mijn antwoord nog bezwaren en heeft die in een kleine brochure wereldkundig gemaakt. De geachte schrijver wil me wel vergeven, dat ik hem liet wachten op antwoord. Allerlei drukte verhinderde me. Wat niet wegneemt, dat ik met groote belangstelling zijn opmerkingen gelezen heb en gaarne wil trachten, ze te beantwoorden.

Ik had geschreven o.a.: „De fout, die de Heer Bruins maakt is deze, dat hij niet voldoende heeft onderscheiden tusschen de Evangelisatie, die niet anders doet dan opzettelijk evangeliseren (dat is de arbeid van de Kerk, ik geloof niet, dat permanente samenwerking daarin mogelijk is, zelfs niet tusschen Christenen van precies dezelfde belijdenis) en allerlei Christelijken arbeid, die dat engere doel niet heeft, maar die door haar praktijk onophoudelijk ook evangeliseert. Dat is de arbeid, die de kerk als instituut onmogelijk kan doen, wil zij niet Roomsch worden en heel het Christelijke leven trekken in haar invloedssfeer en onder haar directe leiding".

Voor al tegen deze passage heeft Dr Bruins bezwaar. Hij ziet daarin een inconsequentie, en zegt dat zóó: in onze kerkelijke Gereformeerde wereld eet men van twee walletjes. Van het kerkelijke walletje, wanneer het gaat om de Evangelisatie als eenig doel en van het samenwerkingswalletje, wanneer het gaat om dezelfde Evangelisatie plus nog wat anders.

Dus, volgens Dr Bruins: den eenen keer wil men wel samenwerking, den anderen keer niet. Of feitelijk is het anders: men werkt op bepaalde gebieden samen: Radio, anti-kermis-actie, werklozenzorg; en op andere terreinen niet. Het eerste verdedigt men met het zeggen: dat is geen pure Evangelisatie, maar Evangelisatie plus nog wat; het andere met de bewering: het is Evangelisatie, en dat moet het kerkelijk instituut doen. Die scheiding is volgens Dr Bruins kunstmatig, en heeft, daar ze geen principiële ondergrond heeft, geen recht van bestaan. Men moet één van tweeën: of de scheidingslijn aanvaarden, maar dan ook consequent, overal — iets, dat hij onmogelijk en zonde acht; of men moet overal samenwerken, ook in de Evangelisatie-alleen.

Ik hoop, dat het me is gelukt, zoo het standpunt van mijn geachten opponent juist en volledig te hebben weergegeven.

...

Met dat standpunt kan ik het echter niet eens zijn. Niet, omdat ik de uitspraak van de Synode van Middelburg bewonder. Integendeel. Maar omdat ik geloof, dat Dr Bruins de dingen toch niet juist ziet.

Wanneer het zóó was: eenzijdig Evangelisatie-alleen, en daarnaast allerlei arbeid, die kan worden genoemd Evangelisatie plus nog wat, ja, dan zou zijn stelling volkomen juist zijn. En zijn kritiek gemotiveerd.

Die beide zijn beide Evangelisatie. Of er al dan niet nog iets bij komt, doet niets ter zake. Dat plus mag geen onderscheid maken en geen verschil van practijk in de vraag der samenwerking.

Maar in de werklozenzorg en de radio, enz. is het anders. Daarin wordt geëvangeliëerd, zonder twijfel. Dat is onder ons in confesso. Mag men nu dan zeggen: dat is Evangelisatie plus nog wat? Wel neen! Dan zou het zóó zijn: het wezen van dien arbeid is Evangelisatie, en het vooropgestelde en uitgesproken doel, maar, daaraan is óók nog iets anders verbonden, het plus, dat niet het wezen uitmaakt.

En zoo nu is het niet.

Wat ik heb gezegd in het boven afgeschreven zinnetje, is iets principiëel anders dan wat Dr Bruins erin heeft gelezen: Evangelisatie plus nog wat.

Er is allerlei Christelijke arbeid, wier wezen en doel niet is, evangeliseren, maar die, omdat ze door een Christen wordt gedaan, onopzettelijk en als vanzelf sprekend toch evangeliseert. Zoo spoedig een Christen in aanraking komt met de buitenwereld, evangeliseert hij, door woord of daad of beide. Dat kan niet anders, omdat hij is een stad op een berg liggend en een zoutend zout, en omdat zijn geloof iets heeft van dat zuurdeesem, waarvan de Heere sprak. Hoe zou hij dan anders kunnen dan evangeliseren overal en altijd als hij werkt en spreekt of wat hij ook doet!

Een dienstmeisje in haar keuken evangeliseert dag aan dag, als ze een Christin is. Voorbeelden te over zijn er. Een werkmans door zijn dagelijkse arbeid. Al de natuurlijke en geestelijke arbeid van den geloovige evangeliseert, of hij zou geen Christen meer moeten zijn, en zijn geloof moeten verloochenen en zijn Christendom alleen maar laten uitkomen door zijn belijdenis, en niet door zijn wandel, welke twee immers altijd onlosmakelijk samenhooren.

Evangeliseren doet dus: de school, de pers, de sociale actie, de staatkundige arbeid, het Christelijke boek en de krant en het tijdschrift. Elke Christelijke vereeniging en bond en organisatie. Wanneer die organisatie niet evangeliseert door haar optreden, geen getuigenis van Christus laat hooren en zien aan de „wereld", dan verloochent ze haar Heere, en is ze den naam van Christelijk niet waard.

Maar daarom mogen we nu al dien arbeid nog niet noemen: Evangelisatie. Wel neen; ze evangeliseert wel, onopzettelijk en onbewust heel vaak, maar, om dat laatste mag ze nooit worden genoemd: Evangelisatie.

Evangelisatie is de opzettelijke arbeid, die het Evangelie bedoelt te brengen aan de van God vervreemde wereld.

Die arbeid is geheel iets anders. En ik hoop, dat het Dr Bruins duidelijk zal zijn geworden, dat hij mij niet goed heeft verstaan, toen hij de gewraakte passage uit mijn vorig artikel heeft omschreven door: Evangelisatie alleen of Evangelisatie plus nog wat. Want dat was de bedoeling niet en heb ik niet geschreven.

Maar daarom liep de vergelijking van Dr Bruins ook mank. Hij heeft me bestreden op een opvatting, die niet de mijne is, en die ik niet heb geschreven.

Evangelisatie plus nog wat, wel, dat is geheel iets anders. Dat is b.v. de arbeid der helpende barmhartigheid, die onze Evangelisatie in verschillende plaatsen doet. Daar is bij den Evangelisatie-arbeid ingevoegd een sub-commissie voor hulp in nood, die zorgt voor kleding, voeding, enz. Dat is Evangelisatie plus nog wat. En als ik had geschreven, dat dergelijk werk in samenwerking met andere Christenen kan geschieden, dan zou Dr Bruins gelijk hebben gehad.

Maar wat ik schreef, ging over allerlei arbeid,

die geen Eva-Christenen v. evangeliseert cultuurarbeid Kerk als ins. bracht, ómd. de Kerk Ro. Kerk ook jui. onder de he. Het is wa. zonder nade. hoop, dat m. van wel zom. hoop.

In dien Ch. de roeping. Kerk als ins. ping tot sam. besef dan v. verblijd. Dam. radio-Veren. ook nooit w.

En daaror. quent, wanne. werkt aan b. werklozen i. arbeid bedoe. te doen, wa. doet: geestel. beid, waarve. meerdemans. baar zijn, e. kerkformatie. Ik hoop, c. de bedoeling. zal zijn geko. dat hij zoo.

Terwijl o. zake samen. gesproken. E. komende tij. en nopen. nomen is. W. Christenen, meer moeten. doen.

PE

Volledighe. waaruit ik ve. Dr J. D. Boer.

Dr C. Bour.

In „Oude. toegezond. volgende m. „Van een. coop — hee. jaar de on. lende land. het volgen. roofovervall. gen, 14 opti. van bedrog. berokkenen. gevallen ve. berg van. huwelijken. van de op. sters of ab. „En dit. teltueele. om de gees. zemen, de. Is het ni. En zullen. eens openg. jonge ziele. En zullen. grijpen om. niet?"

De Popma.

In het tij. „practische. redacteur. onderwijzen. schreef ova. over nieuw. vond ik voc. Roomsche l. waren om.

De Popma. artikel („Ons.

De vervro. deelen voo. zegening v. Communi. der geloov. Eerste Heil. hunne oud. van dageli. gaan, hebte.

en keer wil men
er niet. Of te
prijde ge-
actie, werkloos-
niet. Het eerste
at is geen pure
plus nog wat;
is Evangelisatie,
tuut doen. Die
kunstmatig, en
dergrond heeft,
een van tweeën:
maar dan ook
onmogelijk en
menwerken, ook

zoo het stand-
juist en volledig

chter niet eens
van de Synode
deel. Maar om-
ingen toch niet

s Evangelisatie-
i, die kan wor-
og wat, ja, dan
ja. En zijn kri-

ie. Of er al dan
s ter zake. Dat
en geen verschil
menwerking.
le radio, enz. is
eliseerd, zonder
so. Mag men nu
plus nog wat?
het wezen van
vooropgestelde
aan is ook nog
dat niet het

en afgeschreven
s dan wat Dr
angelisatie plus

wier wezen en
r die, omdat ze
onopzettelijk en
seert. Zoo spoe-
t met de buiten-
ord of daad of
hij is een stad
id zout, en om-
at zuurderes,
hij dan anders
en altijd als hij
doet!

en evangeliseert
Voorbeelden te
r zijn dagelijk-
i geestelijke ar-
sert, of hij zou
en zijn geloof
istendom alleen
lijdenis, en niet
ers altijd onlos-

ool, de pers, de
id, het Christe-
ijdschrift. Elke
en organisatie.
angeliseert door
n Christus laat
dan verloochent
van Christelijk

dien arbeid nog
een: ze evange-
vust heel vaak,
oit worden ge-

arbeid, die het
le van God ver-

s. En ik hoop,
a geworden, dat
toen hij de ge-
tikel heeft om-
en of Evangeli-
is de bedoeling

g van Dr Bruins
en op een op-
die ik niet heb

l, dat is geheel
d der helpende
eliasie in ver-
bij den Evange-
commissie voor
eding, voeding,
og wat. En als
werk in samen-
kan geschieden,
a gehad.
allerlei arbeid.

die geen Evangelisatie is, maar die, omdat ze door Christenen wordt gedaan, eo ipso ook wel móet evangeliseeren. Dat is dus heel onze Christelijke cultuurarbeid. En, als die nu geheel onder de Kerk als instituut zou moeten worden ondergebracht, omdat ze evangeliseert, dan zouden we de Kerk Roomsche maken, omdat de Roomsche Kerk ook juist geheel het cultuurleven wil brengen onder de heerschappij van de Kerk.

Het is waar, ik heb dat slechts kort geschreven, zonder nadere aanduiding, maar ik had zoo de hoop, dat men bij nadenken de beteekenis daarvan wel zou hebben begrepen. Wat ik nu weer hoop.

In dien Christelijken arbeid, zoover ze niet raakt de roeping, die de Heere gegeven heeft aan de Kerk als instituut, hebben alle Christenen de roeping tot samenwerking. Iets, wat heden meer wordt beseft dan vroeger, en waarover ik me van harte verblijd. Daarom is een arbeid als de Christelijke Radio-Vereeniging niet kerkelijk en moet ze dat ook nooit worden.

En daarom is het ook volstrekt niet inconsequent, wanneer iemand, die Gereformeerd is, meewerkt aan b.v. den arbeid onder de Protestantische werklozen in de Rijkswerkverschaffing. Want die arbeid bedoelt voor de Protestantische werklozen te doen, wat de Roomsche Kerk voor de hare doet: geestelijke en culturele verzorging. Een arbeid, waarvoor zeer vele van b.v. onze Gereformeerde mannen in de kampen dag op dag dankbaar zijn, evenals tal van Christenen uit andere kerkformaties.

Ik hoop, dat Dr Bruins door dit schrijven met de bedoeling van mijn artikel beter op de hoogte zal zijn gekomen; en vlei me mgt de stille hoop, dat hij zoo het onderscheid zal gaan zien.

Terwijl overigens mijn overtuiging is, dat inzake samenwerking het laatste woord nog niet is gesproken. Ik acht het mogelijk, dat de ernst der komende tijden ons tot andere houding zal roepen en nopen, dan nu veelal aangenomen en ingesloten is. Want ik geloof, dat in tal van gevallen Christenen, die op denzelfden grondslag staan, meer moeten samenwerken, dan ze heden ten dage doen.

C. B.

Watergraafsmeersche Kerkbode.

Volledigheidshalve zij nog meegedeeld, dat het artikel, waaruit ik verleden week citeerde, geschreven was door Ds J. D. Boerkoel.

De onderwerpen en de sterren van „de” bioscoop.

Dr C. Bouma schreef in „Geref. Kb. Den Haag”:

In „Oude Paden”, mij door een vriendelijke hand toegezonden, komt in het nummer van 2 Maart de volgende mededeeling voor:

„Van een der meest geliefde vermaken — de bioscoop — heeft een hoogleraar te Praag gedurende een jaar de onderwerpen der geluidfilms in de verschillende landen van Europa verzameld. En vond toen het volgende ontstellende totaal: 310 moorden, 104 roofovervallen, 74 chantagegevallen, 43 brandstichtingen, 14 oplichterijen, 642 schurkenstreken, 181 gevallen van bedrogpleging, 110 gevallen van opzettelijke schade berokkenen, 165 diefstallen, 54 verduisteringen, 405 gevallen van overspel. De hoogleraar, die bij dezen berg van zonde-vertoonning dien van de ongelukkige huwelijken en jeugdmisdaden voegde, concludeert, dat van de op het doek gebrachte personen 70 pct. monsters of abnormalen zijn.

„En dit bewijst, dat ons tijdvak er een is van intellectuele, morele en lichamelijke decadentie, die, om de geesten nog voor iets belangstelling in te boezemen, de grofste middelen moet te baat nemen.”

Is het niet schrikkelijk?

En zullen dan de oogen van velen niet eindelijk eens opengaan voor de verpesting, die de bioscoop lange zielen brengt?

En zullen dan ouders eindelijk den moed niet eens grijpen om aan hun kinderen te zeggen: „Het gebeurt niet?”

Tetzel leeft nog.

Ds Popma (Amersfoort) schrijft in „Soester (etc.) Kb.”:

In het tijdschrift „Ons Eigen Blad”, ’n periodiek voor „practische Roomsche opvoeding”, waarvan de hoofdredacteur, frater S. Rombouts, ook onder ons, b.v. in onderwijskringen, geen onbekende is door wat hij schreef over de paedagogiek van Prof. Bavinck en over nieuwe banen in psychologie en paedagogiek, vond ik voor enkele maanden ’n stukje, dat zoo typisch Roomsche is, dat ’t me de moeite waard leek te bewaren om te kunnen doorgeven.

Ds Popma citeert dan uit het door hem bedoelde artikel („Ons Eigen Blad”, Nov. 1933):

De vervroegde Kinder-Communie heeft zeer veel voordelen voor de kinderziel. Zij is ook een bron van zegening voor de zielen van het Vagevuur. Zoovele Communien immers zijn toegevoegd aan de godsvrucht der geloovigen van oudtijds: de kinderen, die na hun Eerste Heilige Communie, onder de goede leiding van hunne ouders of van de school, de mooie gewoonte van dagelijks of tenminste veelvuldig ter H. Tafel gaan, hebben aangehouden, zijn gelukkig talrijk. Elk

hunner verrijkt, het dagelijksche aantal ontmoetingen met Jezus in de Grootte Gave van Zijn Liefde met ééne Godsomarming meer.

In 1910 is de leeftijd, waarop de kinderen voor het eerst worden toegelaten tot de Communie, verplaatst van 11 op 7 jaar. Dat beteekent dus jaarlijks veel meer gebeden, en dus ook veel grooter effect van gebeden. Zoo kan zoo’n kerkbesluit aan den hemel eindelijk een dienst doen, dien men al te lang misschien hem heeft onthouden. Immers, Ds Popma vervolgt:

Verder heeft het kindergebed bijzondere kracht, want kinderen zijn in hun onschuld „nog zoo weinig aan het verkeerde dezer aarde gehecht”. Dat heeft ook z’n beteekenis, want, zegt de schrijver: „hoe zuiver dus de gesteltenis, waarmee de gestelde werken, waaraan de aflaat verbonden is, zullen volbracht worden. Hoe vol eenvoud en vol groot geloof zal door zulke kinderen gegrepen worden naar dien grooten schat, dien zij dagelijks na hun H. Communie van den lieven Jezus mogen verdienen”.

Is dit „edel werken aan de vermeerdering der glorie Gods door de bezetting van de gloriezetsels in den Hemel te bespoedigen” (n.l. door zielen uit ’t vagevuur te helpen) altijd een mooi ding, „nog stralender mogelijkheden openen zich voor ons, wanneer wij onze gedachten laten gaan over de onbeperkte kansen, die Allerheiligen en Allerzielen brengen om in het hiernamaals van zooveel de priesterlijke plaats van bemiddelaar in te nemen door het offer van onze edelmoedigheid hier op aarde”. De ouders moeten de kinderen leeren „hunne handjes vast omklemmend te doen grijpen naar de genadeschatten van deze twee welzalige dagen van onvolprezen vrijgevigheid van Jezus Christus, Die in het droeve vagevuur een Helandsdag bij uitstek heeft gewild”.

„Onze vindingrijkheid moet zich uitputten om zelfs door de kleinste Communie-vriendjes van den Lieven Heer te doen begrijpen, welke genade er bij iedere H. Communie te verdienen is aan straffenkijwitschelding door het volle-aflaat-gebed. We moeten in de kinderen een heiligen wedijver doen ontbranden, wie wel de meeste zielen zal helpen tot een eeuwig gelukzalig belanden, vervroegd en zegenrijk bespoedigd door edelmoedige tusschenkomst van Gods kleine vrienden op aarde.”

Ds Popma besluit:

In onze Gereformeerde ooren klinkt dit alles als koopmanschap met den hemel. Sinds de dagen van Tetzel is er toch niet zoo heel veel veranderd.

Het is geen Christelijke theologie meer, die hier aan het woord is. Het is heidendom.

Gelijkschakeling of inschakeling.

De Nederlandsche hou-zee-schippers probeeren de gelukkig al duidelijker opklinkende waarschuwingen van de Kerk tegen de N.S.B. in haar kracht te breken, door allerlei quasi-geruststellende „beloften” te doen over wat de heeren over de slaven der toekomst zullen beschikken; met name dan ook over de kerk-slaven. Ze zullen ons, beloven ze, niet gelijkschakelen. Wel, wel. Maar alleen maar inschakelen. Alsof we van die verkrachting en knechting soms wel gediend zouden mogen zijn. Dr W. A. van Es schrijft er over in „Leeuw. Kbl.”. Eerst citeert Dr v. Es volgende passage uit „Volk en Vaderland” van 7 April j.l.:

„In overeenstemming”, heet het daarin, „met de gaardheid van het Nederlandsche volk is de Nederlandsche nationaal-socialistische beweging doortrokken van den geest van het Christendom. De vrijheid van godsdienst, dit kostelijk erfstuk der vaders, zullen wij met kracht handhaven, ook al betreuren wij het, dat deze zelfde vrijheid tot zoo groote onderlinge verdeeldheid en versnippering der Kerken heeft geleid.”

Maar dan komt vervolgens dit:

In „Volk en Vaderland” werd reeds betoogd, dat in stede van gelijkschakeling het streven van de N.S.B. gericht zal zijn op inschakeling van de Kerkgenootschappen in de nieuwe constructie van den Staat, welke wij voorstaan, en wel zoo, dat iedere religieuze overtuiging niet alleen in volledige vrijheid mag worden geuit, maar dat tevens deze overtuiging zich zal kunnen doen gelden bij de wetgeving en het bestuur van den Staat (zie „Toelichting op de Beginselen der N.S.B. VI” in „Volk en Vaderland” van 3 Maart j.l.)

Dr v. Es teekent hierbij aan:

Geen „gelijkschakeling” dus, maar inschakeling. Doch is ook wat „ingeschakeld” is, zijn vrijheid niet evenzeer reeds kwijt, en wie zal van tevoren berekenen, hoever die verkorting van de vrijheid met het oog op die „inschakeling” wel leiden zal?

Wij hebben een andere opvatting van de vrijheid der Kerken, en tot hertoe onze Gereformeerde Kerken krachtens haar historie ook. En wat baten dan mooie betuigingen; als dan verder worden gevonden: „Derhalve: de autonomie der Kerken zal volledig gehandhaafd blijven”, wanneer daarmede reeds het beginsel van „inschakeling” in strijd is.

Daarna citeert Dr v. Es, uit brochure IV:

„De godsdienst in engeren zin is een aangelegenheid der Kerken, welke echter aanspraak hebben op steun en bescherming van den Staat. Deze steun en bescherming worden gegeven uit zelfstandigen plicht van den Staat. Daartegenover zijn de Kerken zedelijk verplicht bij de uitoefening van haar hooge taak zich te hoeden voor ondermijning van den Staat.”

Waarom dan door Dr v. Es wordt toegevoegd:

Dit lijkt alles op het oog zeer mooi. Doch alweer: hoe ver zal in de praktijk die „steun en bescherming” wel gaan van den Staat? Men kan ook tegen zich-

zelf in bescherming worden genomen, en dan daartoe, met de beste bedoelingen natuurlijk, ergens in een gesticht voor zenuwlijders of krankzinnigen worden opgeborgen. Wij, Gereformeerden, zijn, door de historie geleerd, een beetje bang geworden voor dien „steun en bescherming” van den Staat. De Kerken kunnen met Gods hulp haar eigen boontjes wel doppen. We staan, wat de uitwendige belangen der Kerk betreft, op gelijke bescherming naar de wet, waarin alle burgers deelen. Doch overigens zien we maar liever, dat de Staat zijn handen thuis houdt, en zich niet met de aangelegenheden der Kerken bemoeit.

Eindelijk lette men op wat door Dr v. Es geciteerd wordt uit „De Standaard” van 9 April:

Men schrijft aan de „Mab.” uit Deventer:

„In een Donderdagavond alhier gehouden vergadering der N.S.B. verklaarde de spreker, de heer Frenay, op een hem gestelde vraag, hoe de N.S.B. in Nederland staat tegenover den strijd van Hitler tegen de Katholieken in Duitschland:

„Ik spreek mij daarover niet uit. In ieder land moet het nationaal-socialisme, rekening houdend met de omstandigheden, zelf weten hoe te handelen.

Wat ons land betreft, wil ik als mijn persoonlijke meening verklaren, dat wanneer straks een priester of een dominé zich met maatschappelijke vraagstukken bemoeit, de nationaal-socialistische regering er wel gauw een eind aan zal maken.” (Luid applaus.)

Luid applaus — van de kandidaten voor de slavernij.

Wat is een ezel?

Junior schrijft in het Herv.-confessioneele blad „De Gereformeerde Kerk”:

In „der vergünftige Theologie” las ik het volgende: „In een Westduitsch land moest in plaats van de oude kerkorde, welke de rechten der gemeente eerbiedigde en handhaafde, een nieuwe ingevoerd worden die precies de tegenovergestelde strekking had.

Zij, die deze nieuwe kerkorde wilden invoeren, trachtten haar op een vergadering bij de voorstanders der oude een gunstig onthaal te doen vinden en aannemelijk te maken, door te verklaren dat het eigenlijk slechts de oude was, maar dan met eenige wijzigingen die haar meer in overeenstemming brachten met den geest van den nieuwen tijd.

Daarop vroeg een beslist tegenstander van het nieuwe voorstel: „Wat is een ezel?” Toen niemand deze vraag naar zijn zin wist te beantwoorden, verklaarde hij: „Een ezel is een paard met eenige wijzigingen die het meer in overeenstemming brengen met den geest en de eischen van dezen tijd.”

Hieraan moest ik denken, toen ik het Reorganisatieontwerp van Kerkopbouw zag aangeprezen als teruggrappend tot de presbyteriale kerkorde, als volkomen in de lijn staand van de pogingen tot reorganisatie, die laatstelijk geleid hebben tot de indiening van het ontwerp-Haitjema e.s. (waaromheen Kerkherstel zich later vereenigde) en slechts voorzien van eenige amendementen.

Kerkopbouw ontwerpt een nieuw reorganisatie-rapport; dit rapport stemt geheel overeen met de idealen welke Kerkherstel nastreeft. Alleen: er zijn nog enkele dingen bij gevoegd enkel om ’t geheel meer geschikt te doen zijn voor dezen tijd.

Prachtig; wie zou zich niet verheugen over zulk een plan, dat het der kerk mogelijk maakt om praktisch haar kansen in dezen tijd te benutten.

De vraag is echter slechts, of die amendementen, die enkele toevoegingen, het presbyteriale element niet wat al te zeer naar den achtergrond dringen. Zoo zeer b.v. dat het heel moeilijk valt om nog in ernst te spreken van een presbyteriale kerkorde.

Prachtig, prachtig: wat is een ezel?

Maar als men dit vraagstuk aan de orde stelt, om te doen zien, dat Kerkopbouw iets anders is dan Kerkherstel, dan zou men den raad willen geven, hetzelfde probleem ook eens aan te snijden, wanneer men zou willen onderzoeken, of de confessionaleiteit van Prof. Dr Th. L. Haitjema wel dezelfde is als die van de confessie. Ze is o.i. ook al een „naar den eisch des tijds gemoderniseerd paard”.

De „ruime” enge.

Dr v. Lonkhuyzen schrijft in „Geref. Kb. Schouwen en Duiveland”:

Maar ik wilde eigenlijk naar aanleiding van dat artikel iets anders vragen. Zeker, we belijden met elkander van harte de eene, heilige, algemeene Christelijke kerk, en dies ook, dat God Zijn kinderen ook in andere kerkformaties heeft, al maakt dit die kerkformatie nog niet goed. Maar weet ge wat mij nu zoo spijt? Terwijl de verschillen, zooals die door dwaling in de leer, of duldung van dwaling, zoo zelfs, dat Christus straffeloos de kroon van het hoofd gerukt kan worden, Zijn Godheid ontkend kan worden, de Schrift een boek van fabels, een gewoon menschenboek kan geacht worden, dat tuchteloosheid in den wandel geduld wordt, weet ge, zeg ik, wat mij zoozeer spijt; — dit, dat als men eens van Geref. zijde de hand aan den ploeg slaat voor een gemeenschappelijke actie voor Gods koninkrijk, dat men, helaas, en vaak juist van die „ruime” menschen, die over al de genoemde punten heen kunnen stappen, zoo weinig medewerking ondervindt.

Ik moet, helaas, hier uit ondervinding spreken om dit te bewijzen. We begonnen met veel moeite de stichting „Sonnevank” voor tuberculoselijders. We waren ten allen tijde bereid aan de Hervormde of andere Christenen plaats in bestuur en leiding te geven. Men wilde niet, blijkbaar omdat de zaak van Geref. zijde begonnen was. Toen ik uit Amerika terug kwam, vernam ik, hoe de Herv. Christenen zelve een dergelijke inrichting opgericht hadden en nu — liggen beide inrichtingen met al de kostbare gebouwen te zieletoen.

Nog andere voorbeelden worden aangehaald. Men strijdt dikwijls niet voor stroomingen, gedachten, be-